

Bijlage 3. Maatschappelijke dynamiek

Het aandachtsgebied Maatschappelijke dynamiek gaat specifiek om de volgende thema's:

1. Onderzoek naar de effectiviteit van maatregelen/strategieën om het coronavirus te reguleren
2. Onderzoek naar de veerkracht van de samenleving
3. Onderzoek naar de economische veerkracht

Het aandachtsgebied Maatschappelijke dynamiek van het Covid-19 programma richt zich op het genereren van kennis over de (mondiale) maatschappelijke dynamiek tijdens en na afloop van deze ingrijpende gezondheids crisis en de maatregelen daartegen. De maatschappelijke dynamiek beperkt zich daarbij niet tot de Nederlandse landsgrenzen. Wereldwijd zullen de gevolgen van maatregelen tegen de verspreiding van het virus misschien wel groter zijn dan die van het virus zelf.

Binnen dit aandachtsgebied gaat het om de impact van de coronacrisis en de maatregelen (op aspecten van) de brede Nederlandse en mondiale samenleving. Wat zijn de maatschappelijke consequenties van de coronacrisis? Welke sociale en economische problemen zijn erdoor blootgelegd of ontstaan? Maar ook: welke positieve effecten heeft de crisis? Welke herstartscenario's zijn er na een kortere of langere periode van economische en brede sociale ontwrichting? Wat kunnen we van de crisis leren voor de toekomst?

Het doel is om onderzoek binnen deze drie thema's mogelijk te maken en in gang te zetten. Diverse typen onderzoek zijn mogelijk: evaluatietrajecten, actieonderzoek, effectstudies, stimuleringstrajecten, organisatie vraagstukken, ontwikkeling modellen en inventarisaties. De nadruk moet liggen op het ophalen van kennis, inzichten en geleerde lessen met betrekking tot de genomen maatregelen en de maatschappelijke impact daarvan. Samenwerking tussen onderzoeksgroepen, disciplines en gremia is daarbij het uitgangspunt om op een efficiënte manier deze inzichten te verkrijgen.

THEMA'S

Activiteiten waarvoor subsidie kan worden aangevraagd moeten passen binnen de hierboven genoemde thema's:

I. Onderzoek naar de effectiviteit van maatregelen/strategieën om het coronavirus te reguleren

Dit thema betreft onderzoek naar de effectiviteit van de door Nederland getroffen maatregelen in de strijd tegen het coronavirus. Onderzoek naar de effectiviteit van de getroffen maatregelen en strategieën richt zich op crisismanagement van overheden, communicatie over preventie, zorg en maatregelen, inzet van technologieën zoals data science, kunstmatige intelligentie en sensoriek, logistiek en ethische en juridische aspecten.

De onderwerpen waar op ingediend kan worden zijn;

- *Betrouwbaarheid en legitimiteit van overheid en wetenschap in tijden van crisis*
Hoe ziet het vertrouwen van de burger in de adviezen van de overheid en wetenschap eruit en wat zijn de gevolgen voor opvolging van de adviezen? Wie moet je wanneer inschakelen qua expertise? Wat is de rol van de media hierin? Hoe wordt kennis vormgegeven en gecommuniceerd? Hoe behoudt de regering haar betrouwbaarheid? Informatiestromen en besluiten moeten opgevangen en gedragen worden door de bevolking.
- *De voorwaarden voor technologieën, gekoppeld aan het opengaan van de samenleving*
Het gaat hierbij om onderzoek naar de voorwaarden waaraan het inzetten van technologie moet voldoen. Het betreft de randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor succesvolle implementatie van technologie. Ethische, juridische en gedragsaspecten moeten onderdeel uitmaken van het gesprek over hoe technologieën het opengaan van de samenleving op een veilige manier kunnen ondersteunen. Daarnaast is het belangrijk dat we leren van elkaar. Kijk naar wat elders al is ontwikkeld, sluit eventueel aan bij al lopend onderzoek. Er gebeurt al heel veel in Europa en daar is veel ervaring over onderwerpen zoals privacy. Tevens moet er aandacht zijn voor hoe je mensen kunt overtuigen van het feit dat het implementeren van technologie m.b.t. contact-tracing op een veilige manier kan.
- *Effect van de 1,5 meter maatregel*
Wat doet dat met mensen, maar ook wat doet dat met het klimaat en leefomgeving, ook op

langere termijn. Wat zijn de effecten van een 1,5 meter maatschappij voor sectoren zoals cultuur, openbaar vervoer en de evenementensector? Wat doet het met de sociale eenheid? Wat zijn de gevolgen van sociale distantie voor kwetsbare groepen? Welke exit-strategieën zijn er en hoe kunnen we deze doorrekenen naar maatschappelijke opbrengst? Wat zijn de dingen die goed werken en hoe kunnen we deze in de toekomst verankeren?

- *Verschillen tussen Europese landen.*
Maatregelen om het coronavirus te reguleren zijn door heel Europa getroffen. Wat zijn de verschillen en tot welke verschillende resultaten hebben deze geleid? Leren en evalueren van interventies uit andere landen.

II. Onderzoek naar de veerkracht van de samenleving

De impact op de samenleving zal afhangen van het economisch en sociaal beleid, van de maatregelen die tijdens en na de crisis worden genomen en de veerkracht van de samenleving (zowel op individueel als collectief niveau). Binnen dit thema richten we ons vooral op kwetsbare burgers, die tijdens de coronacrisis op sociaal en maatschappelijk gebied meer dan anderen geraakt worden door de gevolgen van de genomen maatregelen (op de korte en langere termijn). Denk hierbij aan doelgroepen zoals dak- en thuislozen, slachtoffers van huiselijk geweld, mensen met een beperking, mensen met een lage sociaal economische status en mantelzorgers. De gevolgen van de pandemie pakken anders uit bij mannen en vrouwen en bij verschillende leeftijdsgroepen. Er zijn sterke aanwijzingen dat dit zowel biologische als sociaal-culturele oorzaken heeft. Daarnaast pakken de gevolgen ook anders uit voor verschillende sociaaleconomische of culturele groepen door de verschillen in leefstijl, posities, rollen en taken in de samenleving. Diversiteit is daarmee een bepalende factor in relatie tot maatschappelijke dynamiek. Onderzoek naar de veerkracht van de samenleving richt zich op achterstanden en kansenongelijkheid door genomen maatregelen, technologische en sociale innovaties als reactie op de maatregelen, communicatie en media en consequenties van sociale distantie.

De onderwerpen waarop ingediend kan worden zijn:

- *Kwetsbare groepen*
Wat doet de crisis met kwetsbare groepen? Het is belangrijk om kwetsbaarheid te traceren over de diverse sectoren heen. Wat treft je waar in de maatschappij aan? Waar doet kwetsbaarheid zich voor? Wat zijn de kwetsbare doelgroepen? Wat zijn de consequenties van sociale distantie voor kwetsbare groepen? Wat zijn geschikte instrumenten om kwetsbare mensen te ondersteunen? Er zijn verschillende technologische en sociale innovaties als reactie op de maatregelen ingevoerd. Welke effecten hebben deze op de positie van kwetsbare mensen? Wat zijn de sociaal maatschappelijke effecten voor kwetsbare doelgroepen?
- *Maatschappelijke ongelijkheid: achterstanden en kansenongelijkheid*
Hoe groot zijn de risico's op vergaande maatschappelijke ongelijkheid? Waar zit de achterstand als gevolg van de corona crisis? Hoe werken maatregelen door op verschillende bevolkingsgroepen, is er een sociaaleconomische gradiënt en hoe staat het met sociale rechtvaardigheid? Structurele factoren en sociale identiteiten spelen een rol (denk bijvoorbeeld aan gender, sociaal economische status, leeftijd, migratie-achtergrond/etniciteit en lichamelijke en/of verstandelijke beperking). Kunnen we bestaande gegevens gebruiken voor tracering van kwetsbare groepen en een gerichte oplossing bieden? Welke doelgroep heeft het meeste baad bij welke maatregel/interventie?
- *Thuisonderwijs*
Welke impact heeft de crisis op (toegang tot) onderwijs nu en in de toekomst? Wat zijn de gevolgen van thuisonderwijs op de ontwikkeling van kinderen? Wat is de bredere maatschappelijke impact van mogelijk toenemende ongelijkheid? Wat is de directe impact van het sluiten van scholen, in het licht van sociale verschillen en kansenongelijkheid? Wat zijn de geleerde lessen? De school is een veilige haven voor sommige groepen kinderen en biedt bovendien een infrastructuur voor toegang tot zorg (professionele hulpverlening). Wat als dit wegvalt? Hoe kunnen we een goed beeld krijgen van kinderen die in een moeilijke thuissituatie zitten en hoe kunnen deze kinderen geholpen worden? Hoe zit het met het ontwikkelen van leerachterstanden bij specifieke groepen kinderen? Denk aan kinderen van laagopgeleide ouders en gezinnen die leven in armoede. Wat is de impact voor sociale ongelijkheid op langere termijn?

- *Psychologische effecten en emotioneel welbevinden*
Effect van de crisis op angst, depressie e.d. in het algemeen en bij specifieke groepen als jongeren (studenten), ouderen en mensen met een verleden van klachten. Welke begeleiding (al dan niet op afstand) kan ingezet worden? Coping strategieën voor eenzaamheid. Hoe zit het met de mentale gezondheid van zorgverleners en mantelzorgers? Wat zijn de effecten van balans tussen werk en privé op arbeidsparticipatie? Wat doet de druk die dit met zich mee brengt en wat zijn de knelpunten en oplossingen?

III. Onderzoek naar de economische veerkracht

Het grotendeels stilleggen van het economische en maatschappelijke leven zal grote macro-economische gevolgen hebben. De impact zal afhangen van economisch en sociaal beleid en van de maatregelen die tijdens en na de crisis worden genomen. De gevolgen voor de economie zullen nog lange tijd voelbaar zijn, zowel in Nederland als internationaal. Onderzoek naar de economische veerkracht richt zich op doorwerking in verschillende sectoren van de economie, arbeidsmarkteffecten en steunmaatregelen, effecten op verschillende bevolkingsgroepen en internationale handel, samenwerking en zelfvoorzienendheid.

De onderwerpen waarop ingediend kan worden zijn:

- *De economische effecten van de lock down voor de verschillende sectoren*
Wat zijn de effecten geweest van de ondersteuning aan diverse groepen en sectoren? Hoe zijn de gevolgen van de coronacrisis en van de maatregelen verdeeld over verschillende economische sectoren en landen?
- *Heropenen sectoren van de economie*
Wat zijn de verschillende scenario's van versoepeling en hoe kunnen de economische en maatschappelijke gevolgen hiervan doorgerekend worden? Hoe kun je zo veilig en snel mogelijk alle winkels/sectoren weer openen en leren van elkaars ervaringen? Gebruik hierbij modellen uit andere landen waarmee men ramingen kan maken over heropening van sectoren. Economische ramingen gericht op de toekomst, over de verschillende sectoren heen en gericht op scenario's en heropening van de samenleving. Kijk naast economische aspecten ook naar logistiek, psychologie, ethiek en betrek het brede publiek. Hoe kunnen organisaties hun activiteiten weer herstarten? Wat is de impact op de arbeidsmarkt? Welke interventies worden ingezet voor herstel van de economie en welke lessen leren we van andere landen?
- *Thuiswerken*
Hoe gaan mensen om met het thuiswerken, als ze dat eerst niet deden, hoe pakken ze hun werk aan? Wat zijn de effecten van de maatregelen op de balans tussen werk en privé? Bepaalde groepen in de samenleving staan nu extra onder druk. Wat doet deze druk met mensen en wat betekent het voor de efficiëntie in werk? Welke strategieën zijn er om hier mee om te gaan?